

1884. god. na osnivačkoj skupštini Societa istriana di Archeologia e Storia osnovan je muzej provincije Istre, povodom nalaza na gradinama Picugi i Vermo. Prva jezgra muzeja bila darovština društvu privatne zbirke, koju je počeo skupljati Scampichio, a nastavio Lucijan Tanaro, po arheološkim pred-povjesnim lokalitetima na Vermo, Cresu, Osoru, Buzetu, Plominu i t. d. Glavna osnov razvoja muzeja bila su istraživanja na gradini Picugi, zatim razni arheološki nalazi iz rimskog razdoblja nađjeni u Istri osobito u Poreštini.

Ovaj prvi arheološki muzej Istre bio je smješten u današnjoj zgradi Martovskog Djačkog doma na Martovom trgu. Muzej nije imao samostalne uprave, nego su brigu o muzeju vodili članovi društva. Predmeti su muzeja bili istraženi i postavljeni bez stručnog nadzora. Fragmenti arhitekture i kameni natpisi bili su spremeni u dvorištu provincijske palače, na Maraforu, te u striju, krstionici, i prostoru prvobitnih konstrukcija Eufrazijeve bazilike, koja potječe iz sredine VI. st.

1897. god. bio je osnovan lapidarij na tlocrtu Martovog hrama, gdje su se skupili kameni natpisi i fragmenti arhitekture iz spomenutih spredišta. Kada je 1923 bila restaurirana i konzervirana romanička zgrada iz 13. st. Kuća dvaju svetaca, u nju je bio sredjen lapidarij.

1925. god. osnovan je Gradski muzej, kojemu se središnja izložbena dvorana nalazila u sabornici provincijskog Istarskog Sabora. Inače se je sabornica nalazila u napustenoj ranogotičkoj zgradi crkvi sv. Frane. Gradskom muzeju su bili pridruženi predmeti iz arheološkog muzeja, koji su nađjeni u Poreštini, dok su ostali predmeti bili preneseni u arheološki muzej istre u Pulu godine 1926.

IRAK U prošlom svjetskom ratu Poreč je teško stradao. Stradavanje nije mimošlo ni muzeja. 29. IX. 1943. u veče upalila je izviđačka okupatora komandu Narodno Oslobođilačke Borbe. Požar je zahvatio susjednu izložbenu dvoranu muzeja. Tom prilikom su stradali mnogi muzejski predmeti. 1944. Poreč je mnogo puta bombardirala saveznička avijacija. Mnoge lijepe srednjovjekovne zgrade ostale su puste ruševine. Bombardiranjem je stradao dio muzejskih prostorija skupa sa predmetima. Preostali predmeti od požara i bombardiranja bili su spremljeni.

Odma iza oslobođenja, stara tradicija i značenje prvog u Istri arheološkog muzeja zahtijevala je ponovu uspostavu muzeja. 1949. uređjena je u kući dvaju svetaca arheološka zbirka, a u Istarskoj romaničkoj kući etnografske zbirka.

1951. uređen je tlocrt Martovog hrama sa rimskim kamenim spomenicima. Iste godine se je godine počeo uređivati kuća obitelji Sinčić; velika barokna zgrada prikladna za smještaj muzeja, u koju je sa privolom vlasnika 1952. smješten novo osnovani Muzej grada i kotara Poreča. Čiji se djelokrug sabiranja predmeta pruža duž Poreštine; kotara Boreče, koji je bogat pred-povjesnim, kao i iz rimskog razdoblja arheološkim lokalitetima. Osim arheoloških predmeta muzej skuplja kulturno povjesne, etnografske i Narodno oslobođilačke borbe predmete.

Unutrašnji raspored zgrade vuče vezu iz srednjovjekovnih mletačkih raspoređa unutrašnjih prostorija. U velikoj dvorani prizemlja smješteni su sarkofazi, cipusi i žrtveni kameni iz razdoblja robovlasničkog sistema. U velikim dvoranama prvog i drugog kata iloženi su portreti, koji nisu osobite umjetničke vrijednosti, ali se ističu turskim i baroknim nošnjama 17. i 18. st. U 1. sali 1. kata nalaze se fotografije, koje pokazu bogastvo srednjovjekovne arhitekture i umjetničke i likovne umjetnosti u Istri. U 11. sali ovog kata izloženo je stero oružje, a 1. Dvorana 11. kata čuve ostatke ne-

kađ velike predpovjesne zbirke. Medju predmetima ističu predmeti nadjeni na gradini Picugi. U 11. Dvorani 11. kata nalaze se rimski arheološki predmeti, kao fragmentarne plastike, stakla, bronce i keramike. Zanimljiv je torzo Dijsane predana profinjenom modelacijom i slobodom pokreta, kao i glava; zenski portret, meko modelirana i psihološki proživljena sa karakterističnom frizurom svoga vremena. U lapidariju Kuće dvaju svetaca ističe se natpis na živnom kamenu, koji potječe iz Neptunovog hrama, kojega je dao podignuti Tito Abundio Vero vicesadmiral ravske flote veliki mecena coloniae Julise Parentium.

Podpuno su propali prošlog svijeskog rata arhiv i inventar muzeja, kao što je stradao i arhiv grada Poreča, koji se je nalazio u muzeju. Podpuno je stradala staza stručna muzejska knjižnica, dok je ~~ostao~~ mnogo postređe stara naučna biblioteke, koja se je nalazila u muzeju. Darovštinama raznih muzeja i naučnih ustanova Jugoslavije osnovana je nova stručna knjižnica, koja ima 500 knjiga. Preporuča se onim, koji mogu da poklone knjiga muzeju.

U pravitelj muzeja je prof. Ante Šonje, koji se bavi srednjovjekovnom arheologijom. Čuvar muzeja je Pribetić Ante.

Muzej daje povremeno predavanja u zbirkama. Osobitu ulogu muzej vrši u skupagank u turističkoj propagandi za vrijeme ljetne sezone, kada muzej ima najviše posjetnika, kojih je kroz 1953 bilo 5.000. Posjet je slobodan svakim danom od 8-13 i od 16-20 sati poslijepo pođne. Grupama, koje dolaze iz vani slobodan je pristup u svako vrijeme.

Muzej kataloga nema. Jedini poznati zaokruženi članak iz prošlosti muzeja poslije rata izašao je u Riječkoj Reviji 1952. god. od prof. B. Marušića. Mogu se naći razne vijesti o muzeju u časopisu tiskanom u Poreču Atti e Memoria di arheologia e storia Patria. Svojevremeno je bio izdan katalog za lapidari Kuće dvaju svetaca. Stručno vodstvo osigurano je svim većim grupama i specijalno zainteresiranim osobama.

Ante Šonje

Ante Šonje